

BIBLIOTEKA KOZLIČIĆ

P-4/0÷13

14

Tema:

"REVOLUCIONARNI POKRET U RM
BIVŠE JUGOSLAVIJE"

telefon 051-31-715

Pošaljalac:

MARIN ŠIMERA

F. La. Guardia 10/3

51000 RIJEKA

Primalac: Mithad Kozličić, poručnik korvete

Vladimira Nazora 12/5

52000 Pula

Poštovani druže Kozličiću!

P-4/1

th

Najstojat cu, da Vam u Vašem istraživanju pomognem koliko god budem mogao, jer se i sam bavim pisanjem pa mi je drago kad mi netko u tome pomogne. Samo cu unaprijed pripomenuti, da je tema vrlo nezahvalna, jer nema čvrstih tj. pisanih dokumenata, a sva pričanja pojedinci okrecu sebi u korist tj u osobni profit. Navest cu Vam ono što znam i dati imena od onih koji su zbog komunizma bili osudjeni i odrobijali, a neki i samo zbog verbalnog o komunizmu a da nisu ni bili članovi Partije.

Da počnem od sebe. Stupio sam u 3. klasu Brodarske podof. škole 1. XI 1923. godine, a zapravo samo dvije godine nakon što se talijanska mornarica povukla iz okupiranog Šibenika. Dakle sve je još uvijek bilo svježije i mirisalo je još na I svjetski rat.

Dakle kao dječaci od 16 godina bili smo balavi za neku politiku, ali se je među nama iskristaliziralo pravo "drugastvo" protiv nepravde od strane nekih starješina.

Naime, komandant škole je bio kap. kor. još u A.U. mornarici Stjepan Baneković, prvi ponosni pomorski oficir, koji se nije pačeo a rijetko smo ga i vidjeli premda je stanovao u zasebnoj kući u krugu današnje Mandaline, jer je bio oženjen.

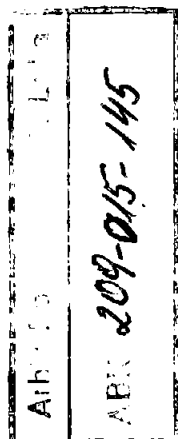
U klasi nas je bilo 54 pitomca, a u 2. klasi/stariji za godinu dana/bilo ih je 80-desetak, i oni su nam prvi tzv. regrutni mjesec bili instruktori iz pješ. egzercice i veslanja u kuterima.

Eto, tako nas oko 140-setak pitomaca od 2. i 3. klase bili smo smješteni u zgradi, a na hulku "Donau"/kasnije "Krka"/bilo je oko 70-80 mornara kadrovaca brodarske struke, i cca 20-30 ljudi na tenderima tj. plovnim objektima i kao posilni /služaci/ za oficire, jer je po zakonu svakom oficiru pripadao služak za kurira, za čišćenje odjece /obuca/ posteljine i dr.

Razredni starješina /komandir/ za 2. klasu bio je sin A.U. admirala zapovjednika luke Šibenik, por. fregate **ZAHARIJA** a moj razredni starješina bio je por. fregate Marko Milković, Ličanin, vrlo strog ali nevjerojatno pravedan oficir. Buduć je bio neženja stanovao je u zgradi škole, kao i komandir 2. klase i još par neženjenih oficira. U klasi smo još imali samo jednog starješinu vodja II kl. /kao današnji pom. zastavnik/ J. Degoricija takodjer Ličanin i vrlo strog i grub čovjek, koji je lako udarao nogom. On je vodio kancelariju, administraciju i držao disciplinu s nama, a njega smo se najviše i bojali.

I kancelariju 2. klase pitomaca je vodio Ličanin vodja II kl. Pilja Jakšić vrlo snažan, grub i u alkoholiziranom stanju strašan čovjek. Ovo sam naveo da znate kakvi su nas ljudi vaspitavali i

da se njima nije moglo suprostavljati, jer bi sve dovodili

* por. fregate
Milković i komandir
bio izbačen iz RH
no sam da se na
njegovom brodu
neke flotele digle
i neke jače ugrupe
sve zastave?

Sh

u red šakama. Od 6 ujutru do 21 sat navečer stalno smo bili zaokupljeni i nismo imali vremena za razmišljanje, a niti smo išta mogli čuti ili pročitati za neki komunizam, socijalizam i sl. Bili smo dresirani, disciplinirani i stisnuti jedan uz drugog /drugarstvo/ kao ovce pred vukovima. Dakle čim bi osjetili da vježba prelazi u "dril" i mučenje davali smo pasivni otpor, i izdržali, a među nama nije bilo "kurvinog sina" da bi ostao po strani ili da bi izdao. Da navedem samo jedan interesantan primjer, koji vjerujem još nije bio stručno obrađjen, jer se zateškao pred starijima i ostao je samo u krugu škole tj. u 2. klasi, a ima još živih koji će ovo potvrditi. Naime, 2. klasa je imala cijelo zimsko popodne veslanje, i kad su čamci privezani naprijed imenovani P. Jakšić naredio je da se barkasa /16 vesala i vrlo teški čamac/ doveze pred vlačui da ju se istegne radi čišćenje. Posada je rekla da su gladni vrijeme večere, i da će to uraditi sami poslije obroka večere. Jakšić se zainatilo da odmah vuku i galamio, a pitomci su pridržavali čamac koji se nije ni maknuo s mjesta. Kad je Jakšić uvidio da pitomci ne slušaju postrojio ih je i doveo u blagovaonicu gdje smo mi već jeli /tj. 3. klasa/. Oni iz druge klase su posjedali na određena mjesta, deseteri su bidonima donijeli hranu i podijelili u porcije, a niti jedan pitomac nije se dotakao žlice, jer je to nijemom mimikom prenijeto da "štrojkuju gladju". Dežurni oficir tog dana je komandovao njima da jedu ali uzalud.

Kad se je uvjerio da zaista neće da jedu išao je raportirati komandantu škole koji je naredio da se sa 2. klasom za kaznu egzercira sve do pola noci. I zaista naredjeno im je da uzmu puške za egzercir i s njima se vježbalo /a najviše trčalo/ do 21 sat zatim su dovedeni u blagovaonicu ne bi li sada, gladni i umorni večerali, ali ni sada nijedan nije htio prihvatiti žlicu niti jesti. Opet su izvedeni na egzercir-plac i ponovno drubl. Drugi dan je komandant naredio da se 2. klasa postroji za pregled, i stao im govoriti da takav otpor može ih skupo stajati, i da mogu biti desetkovani tj. prebrojeni i svaki deseti strijeljan. Vec je dežurni bio počeo razbrojavati i kad je došao na desetog onda je Splitsanin Tomic, koji je bio 11. po redu odgurnuo 10. i rekao evo mene za 10. pa me strijeljajte. Videći ovakvu revolucionarnost kod balavih dječaka naredio je da se prekine i da pitomci idu u učionice. Pošto je sve bilo prešuceno vjerujem da nisu bili obavješteni pretpostavljeni. Eto, samo sam to htio ispričati kako bi tada bilo lako zagrijati vojnike za neku revolucionarnu ide-

koje tada nije bilo, a valjda zato što su se civili teško probijali među vojnike, ili što naprosto ni među civilima nije bilo mnogo organiziranih komunista za rad s vojnicima?

Teško je bilo biti pitomac ili mornar kadrovac u biv. ratnoj/ kasnije kraljevskoj/ mornarici, jer osim dobre hrane drugo nisu imali osim šikaniranja. U kasarnama je bilo dobro barem se je mogla održavati higijena, ali na onim malim i skucenim brodovima je bilo teško. Zimi vrlo hladno i bez dovoljno vode za pranje. Da li se Vi možete zamisliti kako sam ja /a i drugi/ mogao oprati ljeti bijelo odijelo s porcijom slatke vode tj. toliko da s tom vodom nasepunam a ispiranje u moru. Zatim sušenje tog rublja na podignutom konopu o jarbol, a na komandu spusti konop se odriješ i tko je prisutan hvata rublje u ruke, a oni koji su u službi njihovo rublje padne na željnu palubu, koja je namazana naftom. Na nešto većim brodovima postojale su drvene baje za jutarnje pranje lica. Malo baja a puno mornara, pa se nekada i 5-6 prije mene opralo u istoj vodi. Poslije drugog ili trećeg svi bi ostali lijevom rukom brčkali sapunicu i prljavštinu na površini a desnom bi nabacivali mlazeve na lice. Eto, tako je izgledalo kupanje, pa kako onda da čovjek ne postane buntovnik i simpatizer svega naprednog. Ložili se kotlovi ugljenom pa bi se sitna crna prašina zavukla ložacima među obrve i trepavice da bi po 10 do 15 dana neloženje opet došli na normalu. E, ali svake nedjelje bi zapovjednik održavao smotru i tim ljudima zagledao kako su očistili nokte, trepavice i ostalo, a nikad nisu zapitali, da li ložači imaju toplu vodu za tuširanje.

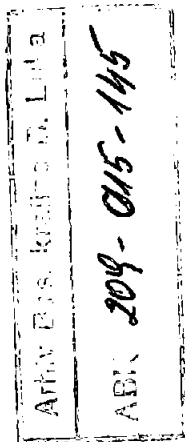
Najteže je bilo rujna 1925. kad je kralj Aleksandar zaželio da posjeti mornaricu i obalu, pa smo sa svim brodicima počeli od Ulcinja svaki dan vožnja i velik utrošak ugljena kojeg smo morali češće krcati. E, to je prava milina za pomorca. Cijeli dan naporna služba a po noci krcanje ugljena, pa se pojedini zabušenti skriju /jedan se je skrio na desno sidro gdje je zaspao a primijecen je prije sidrenja/ pa se radi sa smanjenim brojem i nikad gotovo.

No, konačno sam završio školu 1925. i otišao na torpedni tečaj u Djenovic kod dobrog por. b. b. M. Stumbergera. Tečaj je trajao do veljače 1926. kad su me ukrcali na torpiljarku T5.

U svibnju 1926. prekomandovan sam u brodogradilište Kraljevica gdje se je popravljala T6 zbog koje je i izbio poznati štrajk brodograditelja pod rukovodstvom druga Josipa Broza Tita. Onda to nismo znali, ali zbog malog broja starešina i zbog velikog susreta s radnicima disciplina je bila opala i više je pojedinaca

nešto čitalo. I meni je bila došla pod ruku mala brošurica od Tolstoja: Na ljudskoj klaonici, u kojoj je slavni pisac opisivao grozote rata i čemu sve te grozote, kad je na jednoj stranici napisao: "Bogu je svejedno da li će u Mandžuriji biti Rusi ili Japanci", jer je opisivao rat između Rusije i Japana 1904. Upravitelj stroja na T6 vodja Marčić mi je oduzeo tu brošuricu, jer da je previše revolucionarna. U Kraljevici su bile dvije grupe mornara tj. posada T6 i nekolicina u mornaričkoj komisiji brodogradilišta. Podnarednik brodarac Slovenac NEMEC i podn. tekodjer Slovenac KOS nadzirali su mornare u brodogradilištu, i ima izgleda da su trupovima brodova na navozu /bilo ih je 11 /držali podosta napredne literature, u toliko više što je KOS bio zaljubljen u sekretaricu jedne kancelarije brodogradilišta, pa ako su nešto htjeli članovi Partije da rade među mornarima to su mogli najlakše preko te drugarice mislim da se prezivala Mandekić i kci poslovođe i preko Kosa. Meni ništa nije konkretno poznato osim da su ti podoficiri bili vrlo prisni s mnogim radnicima. Kad je u rujnu izbio štrajk komandant /por.b.b. Naglič/ se pobojavao solidarnosti mornara sa štrajkašima pa smo se privezali uz plutaču gdje smo čekali gorivo, i čim smo dobili naftu odmah smo preko Šibenika, Splita i Velutuk uplovili u Tivat gdje je T6 raspoređena, a ja sam prekomandovan u Djenovic za instruktora mornarima u torpednom tečaju. Ni tamo nije bilo nikakvih okupljanja mornara ili neke afere u vezi komunizma premda su može se reći 80% bili za neke nove reforme socijalne, ali zbog slabe propagande još nisu se širile ideje o komunizmu, ma da se sa simpatijama prepričavao napredak u Rusiji.

Siječnja 1927. prijavio sam se za budućeg podmorničara, jer je još 1925. bila jedna mala grupa otišla u Francusku da se izuče za podmorničare, pa smo od njih čuli da na podmornicama nema drila ni discipline, dobar postupak s dobrom hranom i s mnogo novaca. A tu je i avantura tog podvodnog života i ostalo što nas je privlačilo. Negdje na proljeće je u komandi Naš. škole održavana teorijska nastava o podmorničarstvu i izučavanje engleskog jezika, jer smo trebali otici u New-Castle gdje su se dovršavale dvije podmornice zapravo Hrabri i Nebojša. Ni tamo u Engleskoj nije bilo vrem na za vezu s komunizmom, jer smo još bili zeleni i željni ženskog društva pa smo najveći dio vremena trošili na to. Samo jedan podoficir električar Žarković je bio s oficirima u komisiji brodogradilišta /svi ostali smo tamo stigli s parobrodom "Hvar"/, i ima izgleda da je već tamo kontaktirao s nekim članom Partije, ili je pak to činio kasnije u Zagrebu odakle je rodom i još živi. Naime, ljeti 1928. on se

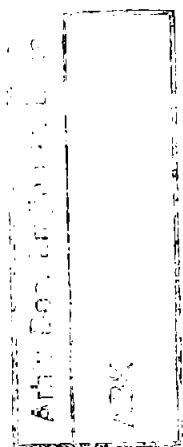

previše eksponirao i sjećam se da su ga odmah zatvorili i brzo odstranile s podmornice "Hrabri", i nakon toga je otpušten /pred par dana sam od A.Kalčiča iz V.Gorice primio pismo i kaže mi da je Žarkovic odrobijao 1 godinu/.Eto,to bi bio prvi slučaj za koga sigurno znam iz mornarice da je bio odstranjen zbog komunizma.Žarkovic je zaista znao uvijeno propagirati ideju o socijalnoj pravdi i komunizmu.U to je vrijeme na Hrabro bio glavni brodarski vođa II kl.Slovenac F.Lihtineger,kojega su se i mlađji oficiri bojali da ih ne rufijanira kod komandanata.Dakle,i za ovog smo otvoreno znali,da pred njime ništa ne smijemo govoriti.On je još imao nekog električara mlađjeg u kojeg takodjer nismo imali povjerenja,a možda je bio ispravan? Kako sam na podmornicama proveo sve do 1935.to mi je samo ta sredina poznata.

Drugi primjer još revolucionarnijeg komunista bio je strojar na "Osvetniku",i jedne je večeri taj Jože KRAJC kad je stupio s izlaza na siz Hvara" stao pred oficira straže i zavikao:" Živio Staljin,živjela Rusija".Oficir ga je dao odmah zatvoriti dok se istrežni i ujutro ga je pustio u plovidbu s podmornicom Nije bio pozivan na odgovornost, jer ga možda dež.nije ni prijavio.Krajca poznam vrlo oboro, jer smo zajedno 1929.bili u Francuskoj gdje su se gradile "Smeli"i "Osvetnik",i svaki bi izlazio Krajc iskoristio da provede u društvu Francuza,i da s njime pjeva "Volga,Volga mat ruskaja",i svi koji smo vidjeli Jožu vjerujemo da je bio u društvu socijalista.I oženio se tamo što mu je mnogo pomoglo, jer mu je vjenčani kum bio jug.ambasador u Parizu,koji ga je 1936.izbavio robije i isposlovao da bude rehabilitiran i preveden u rezervu s mogućnošću da se opet aktivira,ali Jože nije više htio mornaricu gdje se opekao vec je išao u Francusku gdje je pomagao punici u vodjenju malog restorana.Jože je bio prvi,i vjerujem prvi /poslije Žarkovica/koji je 1932/33.organizirao celiju na podmornicama,u koju su ušli telegr.iz Ulcinja Kočić,V.Leskovar,Rojc,Jotic i dr.

Joža Kraj je bio i u Španjolskoj i na povratku ga je izdala supruga i bio šupiran iz Francuske u Jugoslaviju.Kao prvoborac u Partizanima i kao viši pol.funkcioner utopio je s još 3 druga u nabuhaloj Soči kad su prelazili da idu na sastanak.Eto,tako je završio dobar,POŠTEN i revolucionaran duh Jože KRAJC-a ,a njemu u čast danas škola u Rakeku /rodnom mjestu/ nosi njegovo ime.

Vršnjak s Jožom Krajcom bio je i strojar Ante Dugančić Hercegovac,takodjer socijelist.On je kupio teški motorkotač Harley Davidson da bi mogao odlaziti svake subote u Citluk vjerujem

P-4/5

fe

da je išao na vezu, jer smo često /spavali smo u zajedničkoj kabini na Hvaru/pričali o nekim događajima u Rusiji/neznam zašto uvijek smo rekli Rusija/o tome kako na trgovačkim brodovima jedu zajednički, zatim o brodu Čeljuskinu i hrabroj posadi i sl. sve neke manje važne stvari. Mogu reći, da taj Ante nikad nije izlazio u društvo i bio previše povučen u sebe, ali pun pravde i jednakosti. On je sigurno bio član Partije, ali nije znao/ili se bojao, dok su neki otvorenije pričali/agitirati da bi privukao i druge. Bio je stvoren za rad sive eminencije tj. u pozadini i da neštedimice kritizira nevaljali rad drugih. Poslije 1937. Antu Dugančica nisam više vidio. Čuo sam da su ga ustaše ubile u Zagrebu u ratu?

Na podmornici "Smeli" bio sam zajedno sa električarem V. Leskovar. On je bio puno mlađji od mene i valjda je zbog toga starešinstvo i zazirao od mene, pa nikad nisam čuo da propagira za komunizam ali je uvijek čitao mnogo knjiga, a najviše one koje su na tzv. indeksu. Naime, na brodu "Hvar" je bila biblioteka s 7000 knjiga /bio sam 1934. njen blagajnik pa znam/, ali je bio zadužen ofivir da izdvaja te zabranjene knjige. Sve od Krležije bilo je zabranjeno. Bio sam pretplacen na dva izdanja i knjige su mi stizale poštom kuci u Kaštela, a čitao sam ih na dopustu. Ovo s toga što mi je knjigu od Gorkog: Mati konfiscirao adjutant komandanta. Za Leskovara vjerujem da je bio povezan s Partijom, jer je zbog toga bio i uhapšen.

I za navedenog Kočica vjerujem da je bio povezan s Partijom jer je kao telegrafist bio potreban za veze. On je bio od onih tribuna koji znaju privuci mase i uvijek je širio napredne ideje ali oprezno, pa su ga oficiri na "Hrabrom" stalno uhodili i nastojali mu zagorčiti življenje, da je napustio mornaricu i otišao na trgovačke brodove. Čulo se je, da mu je leš pronađen uz prugu /ispao iz brzog vlaka Edinburg-London/, a bit će prije da ga je neki agent izbacio jer je bio opasan?

I strojar Jotic iz Sarajeva je bio na podmornicama, ali sam o njemu čuo da je bio zbog komunizma izbacen iz mornarice. Inače je prvoborac i bio je u Ministarstvu SR BiH i pukovnik u m. Na Nebojši je bio kao mlađji strojar i Leontic iz Splita sa kojima sam znao porazgovarati. Čuo sam da je skrivao letke na dnu magazina na brodu "Hvar"? Inače je bio u partizanima i na visokom položaju u mornarici poslije rata i vrlo vrijedan i aktivan radnik.

Mislim da je na podmorničkoj služio i podoficir KOPINIČ, i on je bio u Španjolskoj gdje je bio 1. oficir na podmornici Republikanaca. Znam da je bio i direktor brodogr. u Puli.

Glavni brodarski s podm. "Smeli" vodja II kl. Milan SUŠNIK Slovenac iz 2. kl. BPŠ nastradao je u Splitu kad se zakačio s nekim pješ. ppoř. u "Dioklec. Podrumi" gdje mu je rekao: "Sada imaš ovdje crveno /crveni ovratnik uniforme/, a uskoro ćeš biti sav crven". Zbog ovih riječi Milan Sušnik bio je osuđen na 4 godine, i odrobijao je u Zenici 3,2 godina mu je skraćena zbog dobrog vladanja. Sušnik se je ranije u Crikvenici upoznao s nekom Slovenkom i koja je zbog njega došla u Tivat i zaposlila se kao frizerka. Ta je djevojka čekala Sušnika ispred kapuje kaznionice /kad je odrobijao/ i pružala mu inter.nac.pasoš za odlazak u Španjolsku, ali je Sušnik to odbio. I odmah nakon napada na Jugoslaviju 1941. ta ista ženska je nudila Sušniku da će ga prebaciti u partizane, što je opet odbio, i da bi ju se jednom otresao počeo je svaki dan ujutro odlaziti u crkvu gdje je po prstima okreceo zrnca krunice, pa su ga smatrali šenutim i pustili ga na miru kroz cijeli rat. Poslije rata kao izrazito vrstan administrator i organizator grupnih poslova otišao je u Albaniju gdje su naša poduzeća pomagala Albancima izgraditi želj. prugu. U minutnom susretu s njim 1948. kad je s broda žurio na vlak za Ljubljanu uspio mi je ukratko ispričati njegovu tragediju, jer smo bili od 1926. do 1935. vrlo prisni prijatelji i zajedno na "Smelom" tri godine. Za njega mogu reći da nije bio komunist i ako je zbog toga odrobijao. Da je poslušao onu Slovenku bio bi učinio lijepu karijeru/ili poginuo?/. Dat ću Vam adresu u Ljubljani gdje se možete pobliže propitati o toj Slovenki, i ako uhvatite njezinu nit uspjeh će Vam da kao prvi počnete odmotovati klupko tko je i kada uspostavio kontakt između Partije i RM, o tome kasnije. Bio je iz 4. kl. BPŠ miner po struci Slovenac BUČAR, koji je zimi 1926. počeo pripremati električno poljenje paklenog stroja da dignu u zrak hulk na plutači ispred Kumbora. Bio je spriječen i osuđen samo se nije saznalo, da li je bio nestrojen komunistički ili je htio uraditi iz pobune zbog lošeg postupka? Činjenica je da je bilo nešto nezdravog. Osujeceno je dizanje u zrak krstarice Dalmacija u doku, u Tivtu, tridesetih godina nesjećam se već točno. Jednom je na Dalmaciji obratno podignuta ratna zastava s crvenim poljem gore, pa je izdato naredjenje, da se na svim ratnim brodovima na jednom kraju zastavne uzice na cca 60 cm od kraja umetne drvena kuglica, i na tom kraju gdje je kuglica mora se vezati uzica s crvenog polja zastave. Ako bi netko podigao obratno zastava bi ostala na "pola koplja" što bi odmah uočio dežurni i naredio ispravak. Negdje u 1939. posada razarača "Dubrovnik" otkazala je posluš-

P-4/7

nost pri ukrcavanju municije, jer je netko proturio vijest da je podoficirima snižen neki doplatak. Ustvari bio je snižen doplatak ali ne aktivnim vec rezervnim podoficirima. Drugi dan kad je ovo razjašnjeno onda su podoficiri pristupili radu na ukrcavanju municije.

U ljeto 1930. bilo je predvidjano, da ženska organizacija društva "Jadran. Straža" iz Sarajeva preda svecanu svilenu ratnu zastavu podm. "Osvetnik", pa su sve podmornice pristale u luku Makarska, a veci brodovi na sidro ispred luke. Kako se je s ratnih brodova morao vrišiti živ saobraćaj čamcima na vesla to je neki komunist došao na ideju da u čamac ubaci propagandni materijal, i to tako što su bili ispisani mali listovi zgužvani u kuglicu, a tim kuglicama je napunjen škartoc, koji je ubačen u krmeni preboj čamca kad su svi iz čamca izišli kud koji neki da kupi duhan, netko marke a neki i da popije koji špricer. U plovidbi prema brodu podoficir na kormilu čamca opazio je taj škrtoc i pipnuo, ali mu je pod prstima bilo neodredjeno pa je otvorio škartoc i vidio puno papirnatih kuglica. Odmotao je jednu kuglicu i pročitao poziv mornarima da se pobune protiv oficira i da slijede primjer holandske krstarice "Seven Provenz". Naime, pred godinu dana su se na toj krstarici pobunili mornari kad su plovili za Indoneziju, jer im je bila strogo racionirana pitka voda. Podoficir je predao škartoc dežurnom oficiru na brodu, i nastala je premetacina. Tom su prilikom kod telegrafiste KORDIC-a iz Vrgin Mosta potjece iz 3. kl. BPŠ bila pronadjena jedna brošura s indexom i bio je odstranjen iz RM. I Ivan JAMBROVIC iz Vareždina potjece iz 4. kl. BPŠ bio je pronadjena na nekom spisku kao naručioc zabranjene literature, pa se ga dok je bio na služ. putu u Dubrovniku u V. Pom. Akademiji uhapsili i žandar ga je u lancima dopratio u Šibenik gdje je dugo ležao u istražnom zatvoru sve dok nije rehabilitiran. Sada živi u Rijeci u ul. Žrtava fašizma 2

1929. godine trebalo je za mornaricu preuzeti u St. Tropez-u / Francuska / novi tip torpeda, pa je Julije LEGAT iz Ljubljane 2. kl. BPŠ i ja bili odredjeni da se tamo usavršimo i da kasnije u Lepetanama naučimo i naše radnike i podoficire pripremanju tih novih /strašnih/ torpeda koji su imali ratnu glavu od 450 kg i 88 l čistog alkohola za pogon. Kad su podmornice uplovile iz Nantesa u St. Tropez tada je Legat ukrcao na Osvetnika, a ja na Smelog. U tom vremenu dok smo u St. Tropezu isprobavali lancirne cijevi tj. vršili probna lansiranja /2 mjeseca/ imali smo za matični brod "Sitnicu" /iza rata Miner/ Na Sitnici je bio komandant kap. fregate Vilfan, a l. oficir por. b. b. RUMENOVIC iz Jezerana u Lici. Taj je Rumenic imao vrlo bogatu suprugu

i zaželio da okuša sreću na ruleti u Monte Carlu. Nije ga išla sreća i izgubio je osim svojih para još i 20,000 d od brodske blagajne. O tome je nešto naćuo telegrefist /ne mogu se sjetiti imena/ znam da je iz l.kl.BPŠ i rodom iz Hecegnovog. Taj je telegrafist dok je dežurno noću poslao svom kolegi u Novi Sad /najjaća r.stanica za saobraćaj s brodovima/ noticu o tome da je Rumenovic zaigrao 20 000 d i neka to telef.javi ujutro operativnom oficiru u Komandu Mornarice. Nitko o tome nije ništa znao, ali kad smo poslije mjesec dana uplovljavali u Tivat /uz molo 1/ vidili smo da na molu čekaju 2 mornara za prihvrat konopa, jedan pješ.majorski i iza nje je stajala i supruga Rumenovica. Čim je Sitnica pristala uz gat supruga je pružila preko ograde Rumenovicu kuvertu i otišla, a u međuvremenu je preko daske siza prešao sudski major i javio se komandantu s nalogom da zapečati brodsku blagajnu radi pregleda. Komandant je odveo majora do blagajne, sudija je počeo vezivati špagu radi pečaćenja, a Rumenovic im iza leđa kaže: "gosp. majore, samo još ovo da stavim unutra", i pokaže kuvertu, a major odgovori: "Što je unutra je unutra, a što je vani nek bude vani". Sutradan su izvršili pregled brodske blagajne i utvrdili, da nedostaje 20 000 d. Naravski da su od Rumenovica uzeli onih 20 000 u kuverti da se nadoknadi manjak, ali je zbog toga Rumenovic bio otpušten bez penzije iz RM. Čuo sam da živi u zap.Njemačkoj, jer je s njima suradjivao na Crnom moru. I ovdje se vidi loš primjer rukovanja s državnim novcem, ali i među ljudski odnos radioteleg.prvi oficir, jer taj podoficir inače nije bio neki cinkaroš tj.rufijan i kurbin sin, osim u ovom slučaju s prepotentnim plemenitim Rumenovicem.

Što se tiće oficira mogu reći da su bili predobro placeni a da bi se igrali vatrom kao što je tada bilo igrati se komunistima. Oni su pazili sebe i svoj položaj i ugodan i lagan život. Medjutim među najmladjim, koji još nisu uspjeli steci veće privilegije, pa su se bunili protiv tiranije. Inače bilo ih je pravedno rođjenih koji ne trpe sebičnost i gramzljivost pa se bune. Od takvih bundžija mladih oficira, koji su korektno i pravedno postupali s mornarima i podoficirima, i za koje bih mogao reći da su simpatizirali /a i mogli biti članovi Partije u RM biv.Jugoslavije naveo bih ove oficire i to:

1. Branko Sušlic /ili Sušljic ?/ koji je nekoliko godina proveo na mat.brodu "Hvar", a koji je proveo u činu pom.ppor. ravnih 6 godina baš zbog toga što je skretao u lijevo od normalnog.

2. por.b.b. BERIC za kojeg mi je pričao podoficir Bartoniček

sada umirovljeni voj.sl.u činu majora,u Rijeci živi neznam ulice,da je službovao s Bericem na min.polag."Meljine" i da je bila stugla karakteristika za nekog mornara sklonog socijalizmu,i da mu je komandant Beric zapovjedio da tu karakteristiku poništi i da se više ne nadzire taj njihov mornar.Mislim da je to jedinstven primjer u biv.RM.Osim toga Beric je baš junački i herojski poginuo dajući otpor sve dok mu nisu avio bombe raznijele monitir.

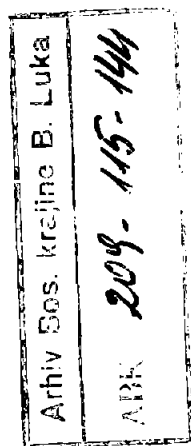
3. Por.b.b. M.SPASIC kojega sam dulje poznavao,i koji je digao razarač "Zagreb" u zrak travnja 1941.Kad smo već kod Spasica napominjem da bi netko mogao braniti magist.disertaciju o tom događaju što još nije rasvijetljeno.Naime,samo je Spasic namještao pakleni stroj i od eksplozije bio pretvoren u plin,a Mašera je izgleda bio na palubi i poginuo od eksplozije municije a leš mu je prepoznat poslije nekoliko dana kada je isplutao i prepoznat je po gravuri na ručnom satu koji se sada nalazi u Pom.muzeju Kotor.~~Spasica~~ Lješ por.Mašere je pokopan na vojnom groblju u Meljinama u Boki.

Što se tiče mornara iz biv.Jugoslavije mogu reći da je 90% njih bilo sa sela,a tamo nisu imali niti prilike niti volje da politiziraju osim što su slušali popove i seoske politikan-te.Samo pogdjekoji mornar strojarske grane,koji je kao neki zanatlija živio u gradu oni su zračili naprednim idejama i teško su se pokorevali disciplini.

U stvari poznam sve trojicu mornara s naprednim idejama a to su: 1. u 1925. bio je kod nas pitomaca ukrcan i mornar RAS-POPOVIC iz Crne Gore.Taj mornar niti je koga slušao niti ga je tko mogao ukrotiti,a nije vodio brige o uniformi da ju čuva pa mu je nestalo cebe.Na raportu ga 1.oficir upita:"da li ima kucu radi naplate cebeta",a Raspopovic odgovori:"Čiò Love mi je kuca", što znači da bježi po Lovcenu pred zakonom.Možda taj Raspopovic i nije bio za komunizam već za separatizam buduć je u ono vrijeme tamo bilo mnogo separatista?

2. 1926.je u komandi u Djenovicu bio neki ciganin /Rom/ neznam imena,koji je služio sve do 1930.jer još ne bi izdržeo kaznu a već je sudski bio kažnjen za drugo djelo.Ovaj je cigo dežur.oficira udario puškom po glavi pri večernjoj smotri zatvorenika.

3. Od 1935.do 1938.bio sam nastavnik u višem podof.tečaju za torpediste i ujedno komandant motorne peniše za prijevoz torpeda.Motorist je bio majstor civil koji je odlazio kuci poslije radnog vremena,a mornar strojar je bio Ante OLUJIC zaposlen u tvornici karbide u Dugom Ratu.E,za tog Olujica mo-

P-4/40

mogu tvrditi da je bio komunist, samo što je bio fizički slab škiljav i kratkovidan, pa se nije mogao iskazati u ratu. Naime, odmah na početku je bio zarobljen i predat na služenje u mornaricu NDH, ali je iz Splita uspio pobjeći i plovio je na "Sitnici" između Visa i Bari i postigao čin poruč.

3. 1938. postavljen sam za komandira torpedne baterije "Kobila" /sadašnja granica između SR Hrvatska i SR Crna Gora/ gdje sam imao rezervistu mornara Vinke GUINU iz Trogira, koji je bio komunist. Tog je Guinu netko još 1937. prijavio da ima zabranjene brošure, pa sam sa mornarom Olujicom otišli intervenirati kod Branka Sušlica koji je bio komandir čete tom Guini, i uspjeli smo stvar zataškati da ga ne stave pod vojni sud. Na bateriji "Kobila" rezervist mornar V. Guina volio mi se približiti i raspredati o politici. Poslije rata čuo sam da je bio u Komitetu KP Trogira.

Eto, to je sve što znam o ljudima s naprednim mišljenjem iz RM biv. Jugoslavije jer su se ljudi bojali eksponirati kako nebi stradali, jer su kazne bile oštre.

Pit li ste, da li sam bio komunista i mogu Vam odgovoriti da nisam bio član, ali da sam, kao i 80% drugih bio zagrižani simpatizer. Iza rata nisam tražio da me primu u SKJ, jer bih, zbog brzopletog jezika i kritike bio ubrzo odbacen tj. uvidio sam da bi stradao.

U želji da Vam pomognem da možete ici dalje u istraživanju ove teme dat ću Vam nekoliko adresa, pa se upitajte i tamo. Ako za jedno pitanje dobijete od dvojice isti tj. potvrđan odgovor znači da je to istinito i to važi isto kao i pisani dokument. Pisanih dokumenata čitavo malo naci, možda u Vojnom muzeju na Kalimegdanu?

Po mom mišljenju počeci partijskog angažiranja u mornarici išli bi ovako tj. ovim redom i to:

1928. Žarković narednik elektr. s Hrabrog

Ante Dugančić nared. maš. s Nebojše
podnared. telegr. Kočić

" elektr. V. Leskovar frizerka Slovenka
Kovač Slovenac M. Sušnik "Smeli" koji
Kopinič ? je otpao.

Jotić

Rojc

Leontić

Hiba

i dr. Čuo sam iza rata da je u biv. RM bilo 33 člana kom. Partije među podoficirima. Čuo sam i to, da je među oficirima bilo 28 njih zavrbovanih od strane inozemne

špijunaže? Sve bi ovo trebalo provjeriti i razraditi da se dobije prava slika o snazi i moci biv. Jugoslavije, jer su u stanju pojedinci tu moc odviše precjenjivati.

Živio sam u donjem sloju tog društva gdje život nije bio la-
godan i znam što je tištilo mase i zbog čega su se ljudi bunili.
Vjerujem, da nebi bilo prošlo još pet do 7 godina i u RM biv.
Jugoslavije bi bila izbila pobuna. Po državu je sreća bila u to-
me što su živežne namirnice /a i sve ostalo/ od I svj. rata pa
dalje bile sve jeftonije i jeftinije, pa je sirotinja mogla
izlaziti kraj s krajem. Da je slučajno došlo do veće inflacije
i otežanih uvjeta za život pobuna bi izbila. Najbolje je to
vidljivo pred sam rat kad je kruh poskupio da su u Splitu
izbile demonstracije.

Zaboravio sam navesti još jedan slučaj koji je interesantan.
Naime, 1939. sam na bateriji "Kobila" dobio strogo naredjenje o
budnosti i pripravnosti topova /4 topa od 70 mm/ pa je kod sva-
kog topa mogao biti otvoren sanduk municije za brzu upotrebu
i slične predostrožnosti. I tri torp. aparata su bila napunjena
torpedima i spremna. Jednog dana doplovio je tender i bez pri-
vezivanja došao uz obalu i predali mi patrone za ispaljivanje
torpeda i tender je odmah otišao. Čim sam u ruke primio patro-
ne učinile su mi se sumljive da nisu isti tip /bilo je više
tipova/ pa sam brzo kalibrirao i zaista nisu ulazile u torp.
cijev. Galamio sam za tenderom i na sreću su čuli i vratili se
pa sam im vratio patrone i tražio drugi tip. Poručniku koji mi
je donio patrone bilo je neugodno pred por. b. b. Banovicem
koji je nadzirao ovo snabdijevanje municijom. Ne vjerujem da
se radilo o sabotaži, ali se može govoriti o nikakvoj stručnos-
ti tog skladištara municije. Pitam se što bi bilo da su
morali avionom predati nekom brodu na pučini /ili Sredozem-
lju/ neku municiju koja ne može ući u cijev. To je jedna sit-
nica ali s vrlo velikim posljedicama u ratu. Bilo pa prošlo.
Obratite se u Ljubljani /Matični Ured Opcine/ za adresu Juli-
je Legat iz 2. kl. bio je voj. služ. u Tivtu i možda će on nešto
znati o onoj Slovenki frizerki, koje je vrbovala M. Sušnika /a
možda i druge/. Ako on ne zna ništa /bio je prijatelj M. Sušnika/
/onda se propitajte u Tivtu sigurno se još sjećaju te fri-
zvrke, jer je mislim bile samo ona jedina tamo, u ono vrijeme.
O robijanju Sušnika će Vam Legat sigurno pričati, jer mu je
sve poznato buduć je Sušnik u istražnom zatvoru najprije bio
baš u Tivtu gdje je i Legat službovao. Zatim o M. Sušniku sve
zna u k. p. fregate u m., a živi u Splitu Slovenac KRONEGER jer
je i on iz 2. kl. BPŠ.

Za Žarkovica se možete propitati kod Antona KALČIČA /tvrdio č

P-4/12

jer je Slovenac, a bio je strojar na pod. "Hrabri". Vjerujem da zna i za Kocica, Dugančica i Leskovara? adresa mu je Velika Gorica S. Kolara 7

O Ivanu JAMBROVICU pitajte /a možete i za druge/ kod kap. Šime BOBICA, koji je takodjer bio u pod. školi mislim 11. kl BPŠ ali on je službovao na remorkeru R33 u Šibeniku kad je Jambrovic bio zatvoren i rehabilitiran. Zatim Bobić je s tenderom svaki dan prevozio hranu podoficirima koji su bili zbog komunizma zatvoreni u kazamatama tvrđje Sv. Nikola pred Šibenikom, i pričao mi je o tome da su i njega saslušali zbog toga što je jednom prenio nekom svom prijatelju u tvrdjavi nekoliko cigareta. Bobić će se sjetiti i imena kojih ja neznam, jer sem tada bio komandir na bat. Kobila. Dok su podoficire prevozili iz Boke do Šibenika, čuo sam, da se električar /koji je samnom bio na pod. Smeli Vlado Leskovar objesio.

U najboljoj želji da Vam što više pomognem više ne mogu, jer mojih 75 godina mi ne dopušta s obzirom da je zakrecenje sudo-va i pamet me napušta.

I za Krajce se propitajte kod Legata u Ljubljani, jer su oni bili prijatelji, i vjerujem da ćete čuti isto što i od mene ali će onda biti vjerodostojnije. Dobro bi bilo da posjetite i osnovnu školu "Jožeta Krajca" u Rakeku koja nosi njegovo ime i uspomenu na njega. U Voj. Pom. muzeju Split moci ćete vidjeti mnoštvo fotografija koje smo poslali.

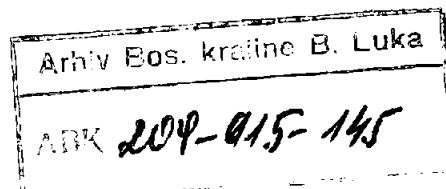
Želim Vam mnogo uspjeha, u tom napornom radu.

Drugarski Vas pozdravljam i s'štovanjem

Rijeka 18. veljače 1982.

Marija Sincera

P-4/13

FIN